

การถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา*

KNOWLEDGE TRANSFER ON SOLID WASTE MANAGEMENT THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION IN THE AREA CHANA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

ยุวัลดา ชูรักษ์^{1*}, สายสุตา สุขแสง¹, เยาวลักษณ์ ตระกูลเมธี², อริสรา บุญรัตน์¹, ชิตพล เอกสายธาร³
Yuwanda Churak^{1*}, Saisuda Suksang¹, Yaowalak Trakulmaykee², Arisra Boonrat¹, Chittaphon Aeksaitarn³

¹คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

¹Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

²คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

²Faculty of Business Administration, Hatyai University, Songkhla, Thailand

³คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

³Faculty of Communication Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: faifun@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยดำเนินงานร่วมกับเทศบาลตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือน เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย และจัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นชุมชนเข้มแข็ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านนาทับ ชุมชนบ้านเตาอิฐ และชุมชนบ้านคูน้ำรอบ เป็นพื้นที่นำร่อง และได้ถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะในระดับครัวเรือนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในประเด็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับขยะ การคัดแยกขยะมูลฝอย ต้นทาง การจัดตั้งธนาคารขยะ การระดมความคิดเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม และการจัดทำถังขยะอินทรีย์ในระดับครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในพื้นที่นำร่อง มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการจัดการขยะต้นทาง จากการติดตามผลหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ พบว่า ประชาชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สำคัญในการจัดการขยะในครัวเรือน ได้แก่ การคัดแยกขยะแต่ละประเภทอย่างเป็นระบบ ร่วมกันจัดตั้งธนาคารขยะในชุมชน ทำถังขยะอินทรีย์ในครัวเรือน ในส่วนของการสร้างรูปแบบการจัดการขยะประชาชนช่วยกันคิดรูปแบบการจัดการขยะขึ้น ซึ่งจะมีผู้รับผิดชอบ 2 ฝ่าย คือ ครัวเรือน และเทศบาล โดยครัวเรือนจะมีหน้าที่ในระดับปฏิบัติการในการจัดการขยะต้นทางทุกประเภทตามนโยบายของเทศบาล และเทศบาลจะมีหน้าที่กำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการจัดการขยะในระดับครัวเรือน จัดทำแผนการจัดการขยะเป็นนโยบายสาธารณะขยายผลครอบคลุมทุกพื้นที่

คำสำคัญ: การถ่ายทอดองค์ความรู้, การจัดการขยะมูลฝอย, การมีส่วนร่วม

Abstract

This action research was conducted in collaboration with Na Thap Subdistrict Municipality, Chana District, Songkhla Province. The objectives were to transfer knowledge about household waste management, develop a waste management model, and establish public policies for household waste management in Na Thap Subdistrict, Chana District, Songkhla Province. Three strong communities were selected as pilot areas: Ban Na Thap Community, Ban Tao It Community, and Ban Ku Nam Rob Community. Knowledge transfer on household waste management with community participation covered topics including general waste knowledge, source waste separation, establishment of waste banks, brainstorming to create a participatory waste management model, and setting up organic waste bins at the household level. The study results showed that people in the pilot areas gained knowledge and understanding of household waste management and were ready to cooperate in source waste management. Follow-up monitoring after knowledge transfer revealed significant behavioral changes in household waste management, including systematic waste separation by type, joint establishment of community waste banks and setting up household organic waste bins. Regarding the waste management model development community members helped design a model with two responsible parties: households and the municipality. Households would be responsible for operational-level management of all types of source waste according to municipal policies, while the municipality would be responsible for policy-making, promoting and supporting household waste management activities, and developing waste management plans as public policy to expand coverage to all areas.

Keywords: Knowledge Transfer, Solid Waste Management, Participation

บทนำ

ขยะมูลฝอยกลายเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ชุมชน สังคม และระดับประเทศ ขยะล้นเมืองเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นในปี 2566 ปริมาณ 26.95 ล้านตัน/ปี เมื่อพิจารณาปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นขยะมูลฝอยมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา 25.70 ล้านตัน ประมาณร้อยละ 5 โดยขยะเหล่านี้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ 34.5 เปอร์เซ็นต์ นำไปกำจัดอย่างถูกต้อง 37.7 เปอร์เซ็นต์ และนำไปกำจัดแบบไม่ถูกต้อง 27.7 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีผู้คนหลากหลายสัญชาติไปมา รวมถึงพื้นที่ ที่มีจำนวนประชากรมาก บวกกับการขาดจิตสำนึกการรับผิดชอบต่อสังคมของมนุษย์ยิ่งทำให้ปัญหาขยะเพิ่มจำนวนมากขึ้น ประกอบกับ

ปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่ขาดประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ และบุคลากรจึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งไม่สามารถบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้ครบวงจรตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ (ศราวุฒิ ทับผดุง, 2563) องค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยปล่อยให้ประชาชนต้องแบกรับภาระในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยตนเอง ส่วนใหญ่มีการ จัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้อง เช่น เผาทำลายกลางแจ้ง นำไปกองทิ้งในพื้นที่สาธารณะ และลักลอบทิ้งลงแหล่งน้ำส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน พื้นที่การเกษตรเสื่อมโทรมไม่สามารถปลูกพืชได้ เนื่องจากความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นเหตุทำให้เกิด ปัญหาการร้องเรียน (วิภาณี อุชุปัจ, 2561)

เทศบาลตำบลนาทับเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีขนาดพื้นที่โดยประมาณ 31.32 ตารางกิโลเมตร หรือ 19,573 ไร่ มีพื้นที่การปกครองทั้งหมด 14 หมู่บ้าน มีจำนวนหมู่บ้านมากที่สุดในอำเภอจะนะ มีครัวเรือนทั้งหมด 3,794 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น 13,967 คน แยกเป็นชาย 7,021 คน หญิง 6,946 คน ประกอบด้วย ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกันในการดำรงชีพ มีทุนทางสังคม ทุนธรรมชาติ ทุนเศรษฐกิจ ทุนประวัติศาสตร์ และคนในชุมชนมีศักยภาพ อีกทั้งมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนหลายแห่ง เช่น หาดวังหนาว หาดนารัก หาดสวนกง สะพานข้ามคลองคูน้ำรอบ กุโบร์นางศรีดอกไม้ กุโบร์หลาโต๊ะเมือง รวมถึงแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มผ้ามัดย้อมมีดีนาทับ เป็นต้น จากที่กล่าวมานับได้ว่าเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาทับเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนทั้งในชุมชนและนักท่องเที่ยวจำนวนมาก จึงเป็นปัจจัยขับเคลื่อนในการส่งผลให้มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนและขยะพลาสติกเพิ่มมากขึ้น จากการลงพื้นที่เพื่อดำเนินการสำรวจความต้องการในการแก้ไขปัญหาขยะภายในตำบลนาทับร่วมกับคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลนาทับ พบสถิติย้อนหลัง 2 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2564 ปริมาณขยะ จำนวน 1,400.16 ตัน ค่ากำจัดขยะ 560,064 บาท ปีงบประมาณ 2565 ปริมาณขยะ 1442.60 ตัน ค่ากำจัดขยะ 577,040 บาท และในปีงบประมาณ 2566 ปริมาณขยะ จำนวน 1,744.4 ตัน ค่ากำจัดขยะ 637,560 บาท (เทศบาลตำบลนาทับ, 2566) จากข้อมูลจะเห็นได้ว่ามีขยะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแหล่งกำเนิดขยะส่วนใหญ่มาจากครัวเรือน สาเหตุอันเนื่องมาจากคนชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะต้นทาง การร่วมกันลดปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือน ขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะ สังเกตได้จากการทิ้งขยะจนล้นถังจำนวนมาก ทำให้มีแมลงวัน สุนัข คุ้ยขยะอาหาร และคนในชุมชนยังเห็นว่า “ขยะ” ไม่ใช่ปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไขเนื่องจากเป็นความรับผิดชอบของเทศบาลที่ต้องจัดเก็บและกำจัดขยะ

ด้วยเหตุนี้ทางคณะที่วิจัยจึงเห็นว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยให้กับชุมชนโดยร่วมมือกับเทศบาลตำบลนาทับ การถ่ายทอดรูปแบบการจัดการขยะไปสู่การปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน และการต่อยอดไปสู่การวางนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยในแผนพัฒนาของเทศบาลจะเป็นการกระตุ้นในการสร้างจิตสำนึกและการแก้ไขปัญหาขยะ ช่วยลดปริมาณขยะในพื้นที่ ส่งผลให้ทัศนียภาพในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสวยงาม ตลอดจนสามารถจัดการขยะแบบพึ่งพาตัวเองได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
2. สร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยชุมชนมีส่วนร่วม
3. จัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ ถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา สร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยชุมชนมีส่วนร่วม และจัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยมีกระบวนการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ชุมชนนาร่องที่เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลนาทับ 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านนาทับ ชุมชนบ้านเตาอิฐ และชุมชนบ้านคูน้ำรอบ จำนวน 770 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,274 คน (เทศบาลตำบลนาทับ, 2566)

ตารางที่ 1 พื้นที่ชุมชนต้นแบบในการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะระดับครัวเรือน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนครัวเรือน	ประชากร (คน)
6	ชุมชนบ้านนาทับ	364	574
8	ชุมชนบ้านเตาอิฐ	340	573
9	ชุมชนบ้านคูน้ำรอบ	66	127
รวม		770	1,274

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มในประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บุคลากรเทศบาล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำสถานศึกษา ผู้แทนหน่วยงานราชการ สถานศึกษาในพื้นที่ จำนวน 20 คน และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นาร่องจากชุมชนบ้านนาทับ ชุมชนบ้านเตาอิฐ และชุมชนบ้านคูน้ำรอบ จำนวน 120 คน ในการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และสมัครใจเข้าร่วม โดยได้ยินยอมตามแบบฟอร์มจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) เครื่องบันทึกเสียง (Audio-Tape Record) เพื่อบันทึกข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) 2) การจดบันทึกข้อมูลสำคัญ

ประเด็นที่น่าสนใจ 3) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรม และปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน มาสร้างเป็นแนวคำถาม (Interview Guideline) ลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ โดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหา จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ซึ่งมีประเด็นในข้อคำถามที่สำคัญ คือ วิธีการจัดการกับขยะมูลฝอยในครัวเรือน รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน และแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน การจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอย เป็นการสร้างเวทีทางแนวความคิดเพื่อให้เกิดการระดมความคิดเห็น ค้นหาปัญหา ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกันปฏิบัติและร่วมกันสรุปผล และ 4) แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับขยะและการจัดการขยะ โดยใช้แบบสอบถาม ปลายปิด (Close-Ended Form) และแบบสอบถามปลายเปิด (Open-Ended Form) และ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่อง ขยะ เป็นคำถามปลายเปิด โดยแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นได้ทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-object congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-object congruence: IOC) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสอบถามในการเก็บข้อมูลจริงโดยคำถามแต่ละข้อข้อมูลจริงโดยคำถามแต่ละข้อต้องมีค่า IOC ไม่ต่ำกว่า 0.5

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1. เตรียมการก่อนเก็บข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 ประสานงานและขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ระดับตำบล ผู้นำ

ชุมชนหมู่บ้านทั้ง 3 ชุมชนที่รับผิดชอบพื้นที่ดำเนินการ

3.1.3 จัดการประชุมหารือคณะทำงานเพื่อปรึกษาร่วมกันกับทีมวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อม และร่วมกันวางแผนการดำเนินการในพื้นที่

3.2. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังเทศบาลตำบลนาทับเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ใช้เวทีถ่ายทอดองค์ความรู้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ และสร้างความเป็นมิตรที่ดีต่อกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและความแม่นยำถูกต้องให้ได้มากที่สุด โดยข้อมูลที่น่ามารวบรวมนั้นต้องเป็นข้อมูลที่พิจารณาความถูกต้อง และน่าเชื่อถือ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมได้มาดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis)

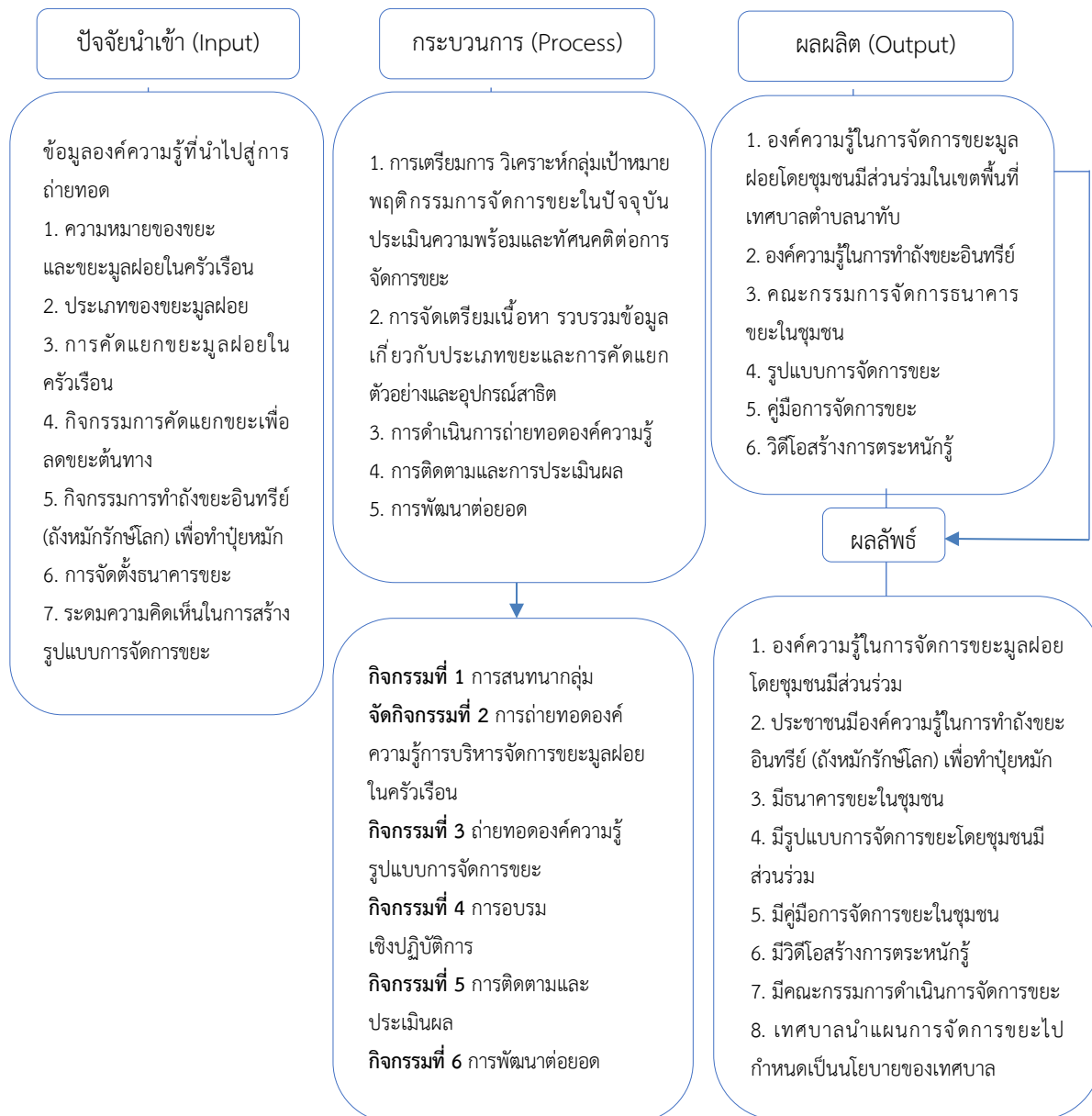
- 4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการถ่ายทอดองค์ความรู้ จัดบันทึกในการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ การจัดเวทีชุมชน จากผู้ให้ข้อมูลมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล
- 4.2 นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงในรูปแบบของข้อความเพื่อง่ายต่อการแยกประเด็น
- 4.3 วิเคราะห์และจัดแยกแต่ละประเด็นเนื้อหาข้อมูลตามกลุ่มของข้อมูลที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย
- 4.4 วิเคราะห์สภาพปัญหาและสาเหตุของการเกิดขยะชุมชนเพื่อใช้เป็นข้อมูลนำมาประกอบการวิเคราะห์และหาแนวทางหรือรูปแบบการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- 4.5 ตีความข้อมูลที่ได้โดยเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีหลักที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์
- 4.6 สรุปข้อมูลที่ได้ และนำไปเปรียบเทียบที่ละประเด็น
- 4.7 อภิปรายผลข้อมูลตามแนวคิดทฤษฎีและปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา

จากการศึกษาข้อมูลปัญหาขยะและสาเหตุการเกิดขยะมูลฝอยในครัวเรือน วิธีการจัดการกับขยะมูลฝอยในครัวเรือน รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน และแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง และมีการจัดการขยะในครัวเรือน แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกครัวเรือน เนื่องจากขาดจิตสำนึกในการคัดแยก และขาดความตระหนักรู้ในการร่วมกันลดปริมาณขยะ ถึงแม้ว่าบางครัวเรือนมีการคัดแยกขยะบ้างแต่ไม่ต่อเนื่อง สังเกตได้จากที่มีขยะล้นถัง มีแมลงวัน มีสุนัขมาคุ้ยเศษอาหาร ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นทุกปี ประกอบกับขาดการกระตุ้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องในการจัดการขยะ จึงได้มีการออกแบบจัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน โดยมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในประเด็นที่ได้จากข้อค้นพบ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะ

ผลจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ พบว่า ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สำคัญในการจัดการขยะในครัวเรือน ได้แก่ การคัดแยกขยะทุกประเภทอย่างเป็นระบบ การทำถังหมักเพื่อทิ้งขยะอินทรีย์ทำปุ๋ยหมักในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลเพื่อส่งเสริมการคัดแยกขยะ จัดทำคู่มือการจัดการขยะในชุมชน มีส่วนร่วมในการถ่ายทำวิดีโอสร้างการตระหนักรู้เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของคนในสังคม และมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดการขยะ

2. สร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยชุมชนมีส่วนร่วม

จากการระดมความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่นำร่องและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการสร้างรูปแบบการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยรูปแบบการบริหารจัดการขยะในระดับครัวเรือนเทศบาลตำบลนาทับมีรูปแบบการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังนี้

ตารางที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการขยะในระดับครัวเรือน

ครัวเรือน	เทศบาล
- แยกขยะอินทรีย์ (ขยะเปียก) ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะอันตราย ทุกครัวเรือน - ทำถังหมักก๊าซโลกทุกครัวเรือนเพื่อเศษอาหาร - เศษใบไม้แห้งขุดหลุมฝังกลบ - ขยะอันตรายรวบรวมไว้แล้วนำไปทิ้งตามจุดบริการในหมู่บ้าน ไม่เทรวมกับขยะทั่วไป แล้วให้เทศบาลนำไปกำจัดอย่างถูกวิธีต่อไป และควรเพิ่มจุดบริการสำหรับทิ้งขยะอันตรายในชุมชน - คณะทำงานโดยอาสาสมัครประจำหมู่บ้านแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบดูแลและติดตามการจัดการขยะในครัวเรือน โดยแบ่งจำนวนครัวเรือนที่รับผิดชอบตามความเหมาะสม	- ลดถังขยะ และให้เทศบาลกำหนดจุดทิ้งขยะเป็นจุดและแจ้งวัน เวลา เก็บขยะให้ชัดเจน - จัดจุดบริการสำหรับทิ้งขยะอันตรายในชุมชนให้เพียงพอ - แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วมกับเทศบาล มีผู้นำชุมชน อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน เพื่อติดตามการดำเนินงานและให้กำลังใจสำหรับครัวเรือนในรูปแบบของรางวัลเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ - จัดโครงการอบรมให้ความรู้และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับเรื่องการคัดแยกขยะให้ชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดพฤติกรรมไม่เทรวมอย่างยั่งยืน - ติดตามการดำเนินการเกี่ยวกับขยะในชุมชนทุกเดือน และรับฟังปัญหาแต่ละครัวเรือนเพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันตรงจุด - จัดตั้งกลุ่มการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ภาพที่ 2 แผนผังรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมเทศบาลตำบลนาทับ

การบริหารจัดการขยะระดับครัวเรือน ผู้ที่เข้ารับการอบรมสามารถแบ่งประเภทขยะในชุมชน ออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ขยะอินทรีย์ 2) ขยะรีไซเคิล 3) ขยะทั่วไป และ 4) ขยะอันตราย ซึ่งได้สรุปรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังนี้ ขยะทั่วไป (General Waste) เป็นขยะอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะย่อยสลายยาก เช่น ถุงขนม ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป กระดาษห่ออาหาร กระจกพลาสติก ขงกาแฟ เป็นต้น การจัดการขยะทั่วไปในครัวเรือน ทั้งในถังขยะทั่วไปที่ครัวเรือนจัดเตรียมไว้ มัดปากถุงให้มิดชิดเพื่อนำไปทิ้งร่วมกันในถังขยะประจำจุดต่าง ๆ ตามที่เทศบาลกำหนดไว้และนำไปกำจัดต่อไป ตามรูปแบบการจัดการขยะทั่วไป คือ ครัวเรือนใส่ถุงมัดปากถุงให้เรียบร้อยนำไปทิ้งในถังขยะตามวันและเวลาที่เทศบาลกำหนด ขยะรีไซเคิล (Recycle waste) เป็นขยะที่สามารถนำไปแปรรูปเพื่อใช้ประโยชน์ใหม่ได้ นำไปจำหน่ายได้ เช่น ขวดพลาสติก ขวดแก้ว กระดาษหนังสือ กระป๋องเครื่องดื่มอลูมิเนียม กล่องนม กล่องกระดาษลัง การจัดการขยะรีไซเคิลในครัวเรือน เก็บรวบรวมไว้ในถังขยะรีไซเคิลที่เตรียมไว้เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ จำหน่ายให้ผู้รับซื้อ หรือขายให้กับธนาคารขยะของชุมชน ขยะอินทรีย์ (Organic waste) เป็นขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาเป็นปุ๋ยหมัก หรืออาหารสัตว์ได้ เช่น เศษผัก เศษอาหารสด เปลือกผลไม้ การจัดการขยะอินทรีย์ในครัวเรือนโดยคัดแยกและทิ้งในถังขยะอินทรีย์ (ถังหมักก๊าซโลก) ที่ครัวเรือนเตรียมไว้ และขยะอันตราย (Hazardous Waste) เป็นขยะที่มีความเป็นอันตรายหรือมีส่วนประกอบของสารเคมีที่เป็นอันตราย เช่น หลอดไฟ ถ่านไฟ กระป๋องฉีดยาฆ่าแมลง บรรจุน้ำมันยาล้างห้องน้ำ เป็นต้น ซึ่งขยะประเภทนี้จะต้องแยกทิ้งจากขยะประเภทอื่น ๆ อย่างชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นพิษปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม การจัดการขยะอันตรายในครัวเรือน ทั้งในถังขยะอันตรายที่เทศบาลเตรียมไว้ตามจุดต่าง ๆ

ในส่วนของเทศบาลจะมีหน้าที่ 1) บรรจุโครงการเกี่ยวกับขยะไว้ในแผนประจำปี 2) จัดหาพื้นที่สำหรับรองรับขยะที่ใช้ประโยชน์ประจำหมู่บ้านพร้อมทั้งถังรองรับขยะอย่างเพียงพอ 3) ณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะสถานการณ์ปัจจุบันของขยะ เพื่อปลูกจิตสำนึก แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 4) ให้คำปรึกษาสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มจัดการขยะ/ธนาคารขยะของชุมชน การบริหารจัดการขยะในชุมชน และโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในชุมชน

การจัดการขยะในระดับครัวเรือนชุมชน เป็นการจัดการขยะต้นทางและส่งผลให้ครัวเรือนสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในการคัดแยกขยะ และการจัดการขยะแต่ละประเภทไปใช้ประโยชน์ ทำให้ภาพรวมของชุมชนมีปริมาณขยะที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด และจากการติดตามผลการนำองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดนำไปใช้ คือ การจัดโครงการบริจาคขยะ ธนาคารขยะรีไซเคิลชุมชน การจัดทำถังหมักก๊าซโลก จากผลการดำเนินการเหล่านี้จะส่งผลให้ปริมาณขยะลดลง สภาพแวดล้อมในชุมชน โรงเรียน สะอาด เกิดแนวทางให้เทศบาลขยายผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ครบทุกหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

3. จัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภอนะนาหวาดสงขลา

จากผลการศึกษาที่พบว่า เทศบาลตำบลนาทับมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ประกอบกับปัญหาพื้นที่กำจัดขยะที่มีจำกัด ทำให้จำเป็นต้องกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เทศบาลตำบลนาทับได้นำผลการวิจัยมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับ

ข้อมูลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า มีจุดแข็งในด้านการให้ความสำคัญของผู้บริหาร แต่ยังมีจุดอ่อนในเรื่องการบังคับใช้กฎระเบียบที่ไม่เข้มงวดและการมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่เพียงพอ จึงได้กำหนดนโยบายสาธารณะที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาอย่างครบวงจร นโยบายหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ ด้านการจัดการขยะต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยในด้านการบริหารจัดการ เทศบาลจะจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการขยะระดับเทศบาลที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน พัฒนฐานข้อมูลแบบบูรณาการ และปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรจัดการขยะที่ต้นทาง จะมุ่งเน้นการส่งเสริมการคัดแยกขยะในครัวเรือน โดยจัดหาถังขยะแยกประเภทให้ครบทุกชุมชน สนับสนุนการทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ และสร้างแรงจูงใจผ่านโครงการธนาคารขยะชุมชน ในส่วนของการจัดการขยะที่กลางทาง จะพัฒนาระบบการจัดเก็บและขนส่งขยะแยกประเภท และส่งเสริมธุรกิจรับซื้อขยะรีไซเคิล การจัดการขยะที่ปลายทางจะมุ่งเน้นการพัฒนาระบบกำจัดขยะที่ถูกหลักวิชาการ โดยจะมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการแปรรูปขยะเป็นพลังงาน และฟื้นฟูพื้นที่กำจัดขยะเดิมให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติจะดำเนินการผ่านคณะทำงานระดับพื้นที่ โดยมีการพัฒนาแผนปฏิบัติการทั้งระยะสั้น กลาง และยาว พร้อมกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน เช่น การลดปริมาณขยะ การเพิ่มอัตราการคัดแยกขยะในครัวเรือนเป็นร้อยละ 80 และการสร้างรายได้จากการจัดการขยะ มาตรการสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การจัดหาเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงการพัฒนาระบบข้อมูลและการติดตามประเมินผล โดยจะมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องผ่านระบบรายงานความก้าวหน้าและการประเมินผลทั้งในด้านผลลัพธ์ ผลกระทบ ความคุ้มค่าการลงทุน และความพึงพอใจของประชาชน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษา “การถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา” ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกกล่าวถึงประเด็นสำคัญจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ จากการศึกษาข้อมูลสถานการณ์ขยะเทศบาลตำบลนาทับมีปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในทุกปี ซึ่งพบว่า แหล่งกำเนิดขยะส่วนใหญ่มาจากครัวเรือน สาเหตุเนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้ ความตระหนักในเรื่องการลดปริมาณขยะต้นทาง การคัดแยกขยะในครัวเรือน ส่งผลให้มีขยะล้นถัง สัตว์เลี้ยงคุ้ยเขี่ยขยะ สกปรกไม่พึงประสงค์ สภาพภูมิทัศน์บริเวณถนนไม่สวยงาม ดังตัวอย่างของ สุภกิจ ศรีสำราญ และคณะ ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยเชิงสาเหตุในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชน พบว่า พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยยังมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การมุ่งเน้นการเผาขยะมูลฝอย การนำขยะมูลฝอยไปทิ้งในที่สาธารณะ และไม่คัดแยกขยะมูลฝอย โดยมีปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมที่มาจากปัจจัยภายในตัวบุคคลที่สำคัญ ได้แก่ การขาดความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย และการมีเจตคติเชิงลบต่อการจัดการขยะมูลฝอย (สุภกิจ ศรีสำราญ และคณะ, 2565) จากผลการศึกษาของ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปว่า ขยะนับวันจะเพิ่มปริมาณมากขึ้นตามจำนวนประชากร หากไม่มีการกำจัดให้ถูกวิธีและเหมาะสมแล้วปัญหาความสกปรกและเกิดมลพิษทั้งทางดิน น้ำ และอากาศ (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562) และจากผล

การศึกษายังพบอีกว่า ประชาชนบางส่วนขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดความตระหนักในการจัดการขยะ ประชาชนบางส่วนมีความรู้ มีการคัดแยกขยะ แต่ขาดความต่อเนื่อง หน่วยงานรับผิดชอบหลักยังไม่รณรงค์และจริงจังในเรื่องการจัดการขยะ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุจิรา โปธาพันธ์ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า ควรแยกเป็นขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไปและขยะอันตรายควรจัดให้มีภาชนะรองรับขยะแต่ละประเภทให้ครอบคลุมและเพียงพอ กับทุกหลังเรือน และต้องให้ความรู้ในการคัดแยกขยะแต่ละประเภทอย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งติดตามผลการดำเนินงานคัดแยกขยะของแต่ละครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุน การประดิษฐ์การแปรรูป ขยะอินทรีย์หรือขยะรีไซเคิลเพื่อให้เกิดเป็นมูลค่า เช่น การทำปุ๋ยหมัก การประดิษฐ์ของใช้จากขยะรีไซเคิล (รุจิรา โปธาพันธ์, 2563) ซึ่งประเด็นเหล่านี้อาจเนื่องมาจากการขาดแรงจูงใจในการคัดแยกขยะ และยังไม่เห็นผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมจากการคัดแยกขยะ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมคัดแยกขยะของประชาชนโดยเฉพาะแรงจูงใจด้านผลประโยชน์ที่จะได้รับ เช่น การแลกขยะรีไซเคิลเป็นเงินสดหรือสิ่งของ ในการจัดการขยะต้นทาง

การจัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน เป็นกิจกรรมที่ออกแบบมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักรู้ในการจัดการขยะระดับครัวเรือน รวมถึงสร้างแรงจูงใจในการให้ชุมชนทุกภาคส่วนเห็นถึงความสำคัญในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม และเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับการจัดการขยะ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดการขยะต้นทางเป็นระบบตามประเภทของขยะในชุมชนที่แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย จากการติดตามชุมชนนำร่องที่เข้ารับการถ่ายทอดความรู้ได้ ชุมชนยังมีการทำถังหมักก๊าซชีวภาพเพื่อแยกขยะอินทรีย์ที่ย่อยสลายได้ใช้ในครัวเรือนโดยวางถังไว้บริเวณที่ปลูกพืชผักสวนครัว และได้ต้นไม้บริเวณบ้าน ในส่วนของขยะรีไซเคิลก็นำไปขายกับธนาคารขยะชุมชนสร้างรายได้เสริม สอดคล้องกับ ราเชนทร์ พูลทรัพย์ ได้ศึกษาเรื่องการจัดการองค์ความรู้และถ่ายทอดนวัตกรรมจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชนแบบบูรณาการ พบว่า ชุมชนที่เข้าร่วมได้มีการคัดแยกขยะที่ต้นทางในระดับปฏิบัติการ การใช้วัฏจักรจัดการขยะประเภทอินทรีย์ มีการทำกรีนโคโน การนำขยะไปขายให้กับธนาคารขยะ (ราเชนทร์ พูลทรัพย์, 2565) ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากชุมชนได้รับการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกที่ดีในการจัดการขยะ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สภาพแวดล้อมชุมชนสะอาด ปลูกฝังเด็กนักเรียนให้เกิดความรับผิดชอบในการรักษาความสะอาดในพื้นที่โรงเรียน เห็นคุณค่าของขยะ การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะควรเริ่มตั้งแต่เด็กให้เด็กมีพัฒนาการโดยอาศัยการ สอน ฝึกฝน จากบุคคลและสิ่งแวดล้อม (พิเชษฐ์ ศรีสุข, 2558) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ ได้ศึกษาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านส่วสดี ตำบลกลันทา อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านส่วสดีประสบความสำเร็จและกลายเป็นชุมชนปลอดขยะอย่างสมบูรณ์ ชุมชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และช่วยกันลดปริมาณขยะ อีกทั้งสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นหลังให้รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป (ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ, 2563) นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน โดยต้องบูรณาการทั้งด้านนโยบายสาธารณะการปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล

เพื่อให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป ในส่วนของการสร้างรูปแบบการจัดการขยะ ประชาชนช่วยกันคิดรูปแบบการจัดการขยะขึ้น ซึ่งจะมีผู้รับผิดชอบ 2 ฝ่าย คือ ครุว์เรือน และ เทศบาล โดยครุว์เรือน จะมีหน้าที่ในระดับปฏิบัติการในการจัดการขยะต้นทางทุกประเภทตามนโยบายของเทศบาล และเทศบาลจะมี หน้าที่กำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการจัดการขยะในระดับครุว์เรือน จัดทำแผนการจัดการขยะ เป็นนโยบายสาธารณะขยายผลครอบคลุมทุกพื้นที่ ในส่วนของการจัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูล ฝอยระดับครุว์เรือนเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา จัดทำนโยบายหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การบริหาร จัดการ ด้านการจัดการขยะต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยในด้านการบริหารจัดการ เทศบาลจะจัดตั้งคณะ กรรมการบริหารจัดการขยะระดับเทศบาลที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน พัฒนาฐานข้อมูลแบบบูรณาการ และ ปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรจัดการขยะที่ต้นทาง จะมุ่งเน้น การส่งเสริมการคัดแยกขยะในครุว์เรือน โดยจัดหาถังขยะแยกประเภทให้ครบทุกชุมชน สนับสนุนการทำปุ๋ยหมัก และน้ำหมักชีวภาพ และสร้างแรงจูงใจผ่านโครงการธนาคารขยะชุมชน ในส่วนของการจัดการขยะที่กลางทาง จะพัฒนาระบบการจัดเก็บและขนส่งขยะแยกประเภท และส่งเสริมธุรกิจรับซื้อขยะรีไซเคิล การจัดการขยะที่ ปลายทางจะมุ่งเน้นการพัฒนาระบบกำจัดขยะที่ถูกต้องหลักวิชาการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครุว์เรือน พบประเด็นสำคัญ คือ ชุมชนมีความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างดี ผู้เข้าร่วมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบ การจัดทำถังขยะอินทรีย์ในครุว์เรือน ร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการขยะ และการมีส่วนร่วมในธนาคารขยะรีไซเคิล อย่างไรก็ตาม ยังพบอุปสรรค เช่น การคัดแยกขยะยังไม่ครอบคลุม ทุกครุว์เรือน และขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการกระตุ้นที่จริงจัง จึงมี ข้อเสนอแนะสำคัญ เทศบาลควรกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการจัดการขยะที่มาจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชน โดยจัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการ ขยะที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน นอกจากนี้ ควรมีการจัดสรรงบประมาณในการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการคัดแยกขยะในระดับชุมชน เช่น การประกวดชุมชนต้นแบบด้าน การจัดการขยะ การจัดตั้งธนาคารขยะครอบคลุมทุกพื้นที่ หรือการสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะรีไซเคิล ในส่วนของ ประชาชน ควรได้รับการส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธีและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการ คัดแยกขยะอินทรีย์ ซึ่งสามารถนำไปทำปุ๋ยหมักหรือน้ำหมักชีวภาพ รวมถึงการผลักดันรูปแบบการจัดการขยะเข้าสู่ แผนงานของเทศบาลตำบลนาทับ ควรมีการสร้างแรงจูงใจทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน เพื่อกระตุ้นให้ประชาชน คัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง เช่น การให้รางวัล การยกย่องเชิดชูเกียรติ หรือการสร้างความภาคภูมิใจในการเป็นส่วน หนึ่งของการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การขยายผลไปยังชุมชนใกล้เคียง การรณรงค์ลดขยะปริมาณขยะ และการ สร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อให้การจัดการขยะเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการดำเนินงานให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://www.pcd.go.th/publication/31985/>
- เทศบาลตำบลนาทับ. (2566). ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร. เรียกใช้เมื่อ 12 เมษายน 2567 จาก http://www.natub.go.th/content/general_information
- พิเชษฐ์ ศรีสุข. (2558). จิตสาธารณะ: คื่นความยั่งยืนสู่มนุษยชาติ. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, 2(2), 64-83.
- ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ. (2563). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านสวัสดิ์ ตำบลกลันตา อำเภอมือเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารปัญญา, 27(1), 59-68.
- ราเชนทร์ พูลทรัพย์. (2565). การจัดการองค์ความรู้และถ่ายทอดนวัตกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชนแบบบูรณาการ ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน, 3(2), 54-66.
- รุจิรา โปธาพันธ์. (2563). แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนเทศบาลตำบลหนองล่อง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธรรณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วิภาณี อุซุปัจจัย. (2561). ความรู้ พฤติกรรมในการจัดการขยะของประชาชน และคุณภาพการบริการในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่ายาว อำเภอโง้ง จังหวัดลำพูน. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธรรณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศราวดี ทับผดุง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมลดปริมาณขยะมูลฝอยครัวเรือนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอย อำเภอมือเมือง จังหวัดพิษณุโลก. ใน วิทยานิพนธ์สาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศุภกิจ ศรีสำราญ และคณะ. (2565). พฤติกรรมและปัจจัยเชิงสาเหตุในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชน. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 15(2), 46-59.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562). โครงการนำร่องเพื่อสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์สาธิตเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.